

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

оглядів місць події та інших слідчих дій, проведення спільних практичних занять, конференцій, круглих столів, лекцій для обговорення нагальних проблем, що стосуються ОМП, виявлення, вилучення, пакування речових доказів та ін.

1. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>, 2-3-с. 3.

2. Пілюков Ю. О. Окремі питання взаємодії та нормативно-правового врегулювання діяльності Експертної служби МВС з підрозділами досудового розслідування Національної поліції в умовах реформування системи МВС України» / Ю. О. Пілюков // Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. – 2016. – Вип. № 2 (26). – С. 16-19.

3. Наказ МВС України № 1339 від 03.11.2015 «Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1392-15>, 1-3-с

4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Бублик Н.С.,

викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Бобик М.В.,

курсантка факультету з підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТИЙ ЯК УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

На сьогодні однією з проблем кримінального судочинства, яка потребує нового теоретичного осмислення та практичного застосування є інститут понять. Кримінальне процесуальне законодавство зазнало суттєвих змін, які були спрямовані на реалізацію вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, це стосувалося забезпечення прав учасників кримінального провадження, розширення змагальності сторін, прав потерпілого, усунення обвинувального ухилу в діяльності суду, розширення судового контролю за обмеженням конституційних прав і свобод людини на досудовому слідстві і при оскарженні прийнятих рішень.

В даний час в кримінальному процесуальному кодексі (далі - КПК) України чітко не визначений процесуальний статус понятого як учасника кримінального провадження, а лише згадується в окремих статтях КПК України (п. 25 ч. 1 ст. 3, ч.3 ст. 66, ч.6 ст. 104, ч.7 ст. 223 КПК України), що в цілому потребує концептуального переосмислення, вдосконалення кримінального процесуального законодавства України, а також визначення нових підходів до процесуального статусу понятого та його ролі в кримінальному процесі.

При регулюванні кримінальних процесуальних відносин, понятому, як учаснику кримінального провадження, законодавець відводить дуже вирішальну роль. Завдання інституту понятих полягає в наступному: по-перше, він є важливим гарантом правильності фіксації змісту, ходу та результатів слідчих (розшукових) дій. По-друге, участь понятих призвана гарантувати дотримання процесуального порядку проведення слідчої (розшукової) дії, у тому числі дотримання прав людини і громадянина. По-третє, участь понятих може слугувати засобом уточнення фіксації слідчої дії, якщо при цьому були допущені будь-які прогалини та неточності. По-четверте, інститут понятих має важливе попереджувальне значення, який дисциплінує слідчого. Окрім цього, важливість участі понятого в проведенні слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що він є допоміжним суб'єктом у збиранні доказів.

У сучасній теорії кримінального процесу існує ряд визначень поняття «понятий», зокрема, Л.М. Лобойко визначає його як фізичну особу, яка залучається до участі в кримінальному провадженні з метою засвідчення своїм підписом відповідності записів виконаної процесуальної дії. В той же час, на думку А.П. Рижакова, понятий - це не зацікавлена в результатах розслідування особа, яка залучається слідчим, прокурором для засвідчення факту проведення слідчої (розшукової) дії, а також змісту, ходу та результатів процесуальних дій. Трохи раніше М.Е. Павлов зазначив, що понятий - це особа, яка залучається владою під час обшуку, опису майна та ін. для засвідчення фактів. Дуже цікавим тлумаченням цього поняття надає О.В. Хітрова, яка використала етимологічне визначення слова «понятий» («поятой»), що походить від російського дієслова «поять», тобто взяти. Виходячи з цього, поняті - це особи, які залучаються поліцією як свідки або на допомогу. З точки зору вчених-криміналістів, Р.С. Белкіна та А.Р. Белкіна, поняті за своїм процесуальним станом є своєрідними свідками дій слідчого, які направлені на виявлення та перевірку доказів. Тобто поняті засвідчують об'єктивність змісту слідчих процесуальних документів, відповідність цього змісту відображенням явищам, послідовність вчинених слідчим дій. Як бачимо, маючи таке розмаїття у визначеннях, учені й по теперішній час дискутують щодо доцільності існування інституту понятих у кримінальному провадженні. Прибічники цього інституту обґрунтовують його необхідністю забезпечення достовірності дій працівників органів досудового розслідування. В той же час, противники наполягають на тому, що має існувати довіра до працівників державних органів, що ґрунтується на презумпції порядності державного службовця [1, с.135].

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

На наш погляд, для визначення поняття понятого слід звернути увагу на громадянство особи, яка залучається слідчим або прокурором для засвідчення факту провадження слідчої (розшукової) дії. Законодавець не визначає цей момент, він зазначає тільки те, що особа повинна бути незацікавленим, і не говорить нічого про інші його ознаки, це визначення можна трактувати так, що особа яка притягається слідчим або прокурором для засвідчення факту провадження слідчої (розшукової) дії, може бути громадянин України, іноземець або особа без громадянства. Однак якщо в якості особи, яка залучається слідчим або прокурором для засвідчення факту провадження слідчої (розшукової) дії, може бути іноземець або особа без громадянства, то може виникнути проблема запрошення такого понятого в суд для допиту, якщо він, наприклад, знаходиться за кордоном і не має можливості прибути на територію України.

Законодавець визначає перелік осіб, які не можуть бути понятими: потерпілий, родичі підозрюваного, обвинуваченого і потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані в результатах кримінального провадження [2].

Саме в силу незацікавленості, а за часту часту через страх бути втягнутим в тривалий і заплутаний процес судочинства, у громадян немає бажання безпосередньо брати участь у слідчій (розшуковій) дії, а примусити їх до цього ніхто не має права. Тому проблема знайти понятих і залучити їх до участі в слідчих (розшукових) діях на практиці досить актуальна.

На думку Смокова С.М. та Кирилюк О.А. необхідно відносити такі права та обов'язки понятих. Понятий має право: знати, у якій слідчій (розшуковій) дії від буде брати участь, вимагати від слідчого, прокурора роз'яснення суті цієї дії та її перебігу; брати участь у проведенні відповідних слідчих (розшукових) дій від їх початку і до кінця; знайомитись з протоколом відповідної слідчої дії; у ході проведення слідчих дій як спостерігати за їх проведенням, так і на законне звернення слідчого, прокурора брати в них активну участь за його згодою; робити в ході проведення слідчих дій, а також під час ознайомлення з протоколом цих дій зауваження. Понятий зобов'язаний: на законне прохання слідчого, прокурора дати згоду на участь у проведенні слідчих (розшукових) дій за його участю; повідомити свої анкетні дані та підтвердити їх відповідним документом; підкорятись законним розпорядженням і зверненням особи, яка проводить слідчі (розшукові) дії; не покидати місце проведення слідчої (розшукової) дії без дозволу особи, яка її проводить; підписувати протокол відповідної слідчої (розшукової) дії із своїми зауваженнями на нього або без них; не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора та суду відомості, які стали йому відомі під час проведення слідчих (розшукових) дій [3, с. 105].

Отже, аналіз чинного кримінального процесуального законодавства України дозволяє сформулювати поняття понятого як незацікавленої в результатах кримінального провадження повнолітньої особи громадянина Ук-

раїни, яка залучається слідчим або прокурором для засвідчення факту провадження слідчої (розшукової) дії, а також її змісту, ходу і результатів. Адже інститут понятих у сучасному кримінальному провадженні є однією з умов дотримання процесуальної форми під час проведення слідчих (розшукових) дій, тому вважається дієвою процесуальною гарантією законності та обґрунтованості досудового розслідування. Участь понятих як представників громадськості під час здійснення слідчими, працівниками оперативних підрозділів та інших служб правоохоронних органів кримінальних процесуальних процедур зменшує ризики недотримання останніми процесуальної форми збирання доказів (що може призвести до визнання їх недопустимими), а також порушення прав учасників кримінального провадження.

1. Дворецький О.С. Роль понятих під час доказування в кримінальному провадженні. *Науковий вісник херсонського державного університету внутрішніх справ*. – 2017 - Випуск 5 том 2. – С. 134-138.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/> (дата звернення: 26.05.2019).

3. Смокова С.М. та Кирилюк О.А. Участь понятих у слідчих (розшукових) діях на стадії досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства* • № 2/2017. – С. 101-106.

Бойко О.П.,
старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ З ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У науковій літературі дослідження форм взаємодії слідчих із підрозділами карного розшуку не здійснювалося, але досліджувалися форми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами.

Так, у науковій юридичній літературі форми взаємодії між зазначеними вище суб'єктами поділяють за різними критеріями. Деякими вченими та практиками класифікація останніх здійснюється залежно від обов'язкового процесуального закріплення результатів спільної діяльності з урахуванням тих підстав, які впливають на факультативність чи обов'язковість даної співпраці, або за галуззю використання потенціалу зазначеної взаємодії та за складом взаємодіючих суб'єктів [1, с. 33-34].

Окремими науковцями також виділяються епізодичні та довготривалі